

M. Kováčsová
E. Janečko a kolektív

BIOLOGICKÉ
ZÁKLADY
OCHRANY
PROSTREDIA

ÚVOD

Rozvoj výrobných síl spolu s rozvojom vedy a techniky umožňujú stále intenzívnejšie čerpanie prírodných zdrojov. Konštruujú sa nové stroje a mechanizmy, vznikajú nové technológie a objavujú sa nové suroviny a zdroje energie. V dôsledku mohutnej ekonomickej aktivity sú zásahy človeka do prostredia a súčasne zmeny prírodného prostredia stále výraznejšie. Vyvolané zmeny sa dostávajú do rozporu s prírodnými mechanizmami pôsobiacimi v biosfére, ale aj s potrebami a požiadavkami človeka na zdravé prostredie a miestami sú také rozsiahle, že prekračujú hranice prirodzenej regenerácie jednotlivých zložiek prostredia.

Spoločnosť musí preto riešiť tento problém tak, aby ďalším rozvojom hospodárskeho a civilizačného procesu nenarastali negatívne javy, ale aby sa dosiahol nový — vyšší stupeň využívania prírodných zdrojov a prostredia na základe hlbších poznatkov ekologických zákonitostí a na základe plánovitého riadenia starostlivosti o tvorbu a ochranu životného prostredia, ktoré sa v súčasnosti stáva už celosvetovou úlohou.

Podmienkou rovnováhy biologického potenciálu života je rešpektovanie prírodných podmienok pri rozvíjaní industrializácie a urbanizácie. Preto treba získavať a využívať nové vedecké poznatky na správne chápanie prírodných zákonitostí a zložitých vzájomných súvislostí v našom prostredí.

Zložkou starostlivosti o prostredie je aj požiadavka na odborne fundovaný a kvalifikovaný prístup pracovníkov pri riešení problémov zaoberajúcich sa uvedenou problematikou. Tomuto cieľu má prispieť aj predkladaná publikácia, ktorá rozoberá biologické základy ochrany prostredia.

Časť publikácie, ktorá sa zaoberá všeobecne platnými zákonitosťami, ekologickými vzťahmi a teoretickými základmi, bola preložená z maďarského originálu, ostatné kapitoly vypracovali slovenskí autori.

Na záver chcem čitateľom vysvetliť, že pre maďarský termín „környezet“ sme použili slovenský termín „prostredie“ z tohto dôvodu. Podľa definície Komisie SAV pre tvorbu životného prostredia je životné prostredie súhrnom všetkých vplyvov, ktoré nás obklopujú a má štyri konvergentné sféry: 1. prírodné (krajinné) prostredie, 2. umelé hmotné (architektonické) prostredie, 3. sociálne (nehmotné) prostredie, 4. duchovné (humánne) prostredie. Pre prírodné prostredie určuje okruh činnosti na

Autori

Dr. Margit KOVÁCSOVÁ, doktorka biologických vied a Ing. Elemír JANEČKO (vedúci autorského kolektívu)

Dr. Béla JANKÓ, kandidát biologických vied

Dr. László MADAS, kandidát poľnohospodárskych vied

Dr. Mihály MÖCSÉNYI, kandidát poľnohospodárskych vied

Prof. Ing. Juraj HRASKO, DrSc., člen korešpondent ČSAV a SAV

JUDr. Ing. Juraj KRÁLIK

Ing. Aladár RANDÍK, CSc.

RNDr. Jozef ROTSCHEIN, CSc.

Lektoroval

Prof. Ing. Dušan ZACHAR, DrSc., člen korešpondent ČSAV a SAV

Preklad odborne posúdil

Ing. Aladár RANDÍK, CSc.

Z maďarského originálu „A környezettudomány biológiai alapjai”, ktorý vydalo vydavateľstvo Mezőgazdasági Kiadó v Budapešti 1975, preložil

Ing. Elemír JANEČKO.

Publikácia je čiastočne preložená a čiastočne prepracovaná

© Kovács Margit 1975

© Priroda 1983

Translation © Elemír JANEČKO 1983

ÚVOD

Rozvoj výrobných síl spolu s rozvojom vedy a techniky umožňujú stále intenzívnejšie čerpanie prírodných zdrojov. Konštruujú sa nové stroje a mechanizmy, vznikajú nové technológie a objavujú sa nové suroviny a zdroje energie. V dôsledku mohutnej ekonomickej aktivity sú zásahy človeka do prostredia a súčasne zmeny prírodného prostredia stále výraznejšie. Vyvolané zmeny sa dostávajú do rozporu s prírodnými mechanizmami pôsobiacimi v biosfére, ale aj s potrebami a požiadavkami človeka na zdravé prostredie a miestami sú také rozsiahle, že prekračujú hranice prirodzenej regenerácie jednotlivých zložiek prostredia.

Spoločnosť musí preto riešiť tento problém tak, aby ďalším rozvojom hospodárskeho a civilizačného procesu nenarastali negatívne javy, ale aby sa dosiahol nový — vyšší stupeň využívania prírodných zdrojov a prostredia na základe hlbších poznatkov ekologických zákonitostí a na základe plánovitého riadenia starostlivosti o tvorbu a ochranu životného prostredia, ktoré sa v súčasnosti stáva už celosvetovou úlohou.

Podmienkou rovnováhy biologického potenciálu života je rešpektovanie prírodných podmienok pri rozvíjaní industrializácie a urbanizácie. Preto treba získavať a využívať nové vedecké poznatky na správne chápanie prírodných zákonitostí a zložitých vzájomných súvislostí v našom prostredí.

Zložkou starostlivosti o prostredie je aj požiadavka na odborne fundovaný a kvalifikovaný prístup pracovníkov pri riešení problémov zaoberajúcich sa uvedenou problematikou. Tomuto cieľu má prispieť aj predkladaná publikácia, ktorá rozoberá biologické základy ochrany prostredia.

Časť publikácie, ktorá sa zaoberá všeobecne platnými zákonitosťami, ekologickými vzťahmi a teoretickými základmi, bola preložená z maďarského originálu, ostatné kapitoly vypracovali slovenskí autori.

Na záver chcem čitateľom vysvetliť, že pre maďarský termín „környezet“ sme použili slovenský termín „prostredie“ z tohto dôvodu. Podľa definície Komisie SAV pre tvorbu životného prostredia je životné prostredie súhrnom všetkých vplyvov, ktoré nás obklopujú a má štyri konvergentné sféry: 1. prírodné (krajinné) prostredie, 2. umelé hmotné (architektonické) prostredie, 3. sociálne (nehmotné) prostredie, 4. duchovné (humánne) prostredie. Pre prírodné prostredie určuje okruh činnosti na

História ochrany prírody v ČSSR	315
Československé právne normy ochrany prírody	318
Organizácia ochrany prírody v Československu	320
Spoločenské a dobrovoľné organizácie ochrany prírody	323
Medzinárodná spolupráca v ochrane prírody	323
Terminológia ochrany prírody	324
Chránené časti prírody	328
Jaskyne	328
Chránené druhy rastlín	329
Chránené druhy živočíchov	331
Chránené územia	332
Chránené krajinné oblasti	336
Národné parky	339
Rozvoj a perspektívy ochrany prírody	341
<i>Ochrana životného prostredia a právo</i>	348
Právna úprava ochrany a rozvoja životného prostredia v socialistickej spoločnosti	350
Platná právna úprava ochrany životného prostredia v ČSSR	354
Starostlivosť o zdravie ľudu	354
Opatrenia na ochranu čistoty ovzdušia	356
Hospodárenie s vodou a starostlivosť o vodné zdroje	358
Ochrana pôdy a lesov	360
Boj proti hluku a hlučnosti, otrasom a vibráciám	362
Starostlivosť o rozmiestenie činnosti v priestore	363
Starostlivosť o ochranu prírody	366
Starostlivosť o kultúrne pamiatky	367
Opatrenia na využívanie a likvidáciu tuhých odpadov	367
Inštitucionálne členenie ochrany životného prostredia v ČSSR	368
Medzinárodné aspekty starostlivosti o životné prostredie	371
<i>Literatúra</i>	378
Register	389